

Valgfrihet og virkelighet

Om normklynger i skriftspråket

Helge Dyvik

Valgfrihet offisielt:

Ethvert valg av bøyningsform kan offisielt kombineres med et hvilket som helst annet:

«Skoa til jenten blei sparket av og kasta ut døren til gata.»

er offisielt korrekt bokmål.

Valg i praksis:

I faktiske tekster henger formvalgene sammen på intrikate måter.

Bokmålstekster kan antagelig ofte inneholde:

kasta – døra

kastet – døra

kastet – døren

utviklinga – hytta

utviklingen – hytta

utviklingen – hytten

men sjelden:

kasta – døren

utviklinga – hytten

Et pilotprosjekt om avisspråk

Medarbeidere:

Helge Dyvik, Universitetet i Bergen

Øystein Reigem, Uni Digital, Bergen

Knut Hofland, Uni Digital, Bergen

Christer Johansson, Universitetet i Bergen

Materiale

Kilder

Bokmål:

*Aftenposten, Bergens Tidende,
Dagbladet, Klassekampen*

Nynorsk:

*Bergens Tidende, Dag og Tid, Hallingdølen,
Klassekampen, Nationen, Sogn Avis*

Materiale

Omfang

Bokmål: 55 000 artikler, 22 mill. ord

Nynorsk: 35 000 artikler, 12 mill. ord

Tidsrom: 2000 – 2009,
de fleste artiklene fra 2008 og 2009.

Bearbeidelse

- *Utvalg* av de tyve mest produktive skribentene i hver avis.
- Inndeling i *tekster*, der én tekst er alt en skribent har skrevet i én avis.
- *Tagging*: Hver ordform merkes automatisk med oppslagsord og bøyningsform.
- For hver tekst, automatisk *registrering* av hver ordform som kunne ha vært bøyet annerledes.
- Statistisk behandling av resultatet med *korrespondanseanalyse*.

Korrespondanseanalyse

Ordformer som har en tendens til å opptre sammen i tekstene,

*plasseres nær hverandre
i et mangedimensjonalt rom.*

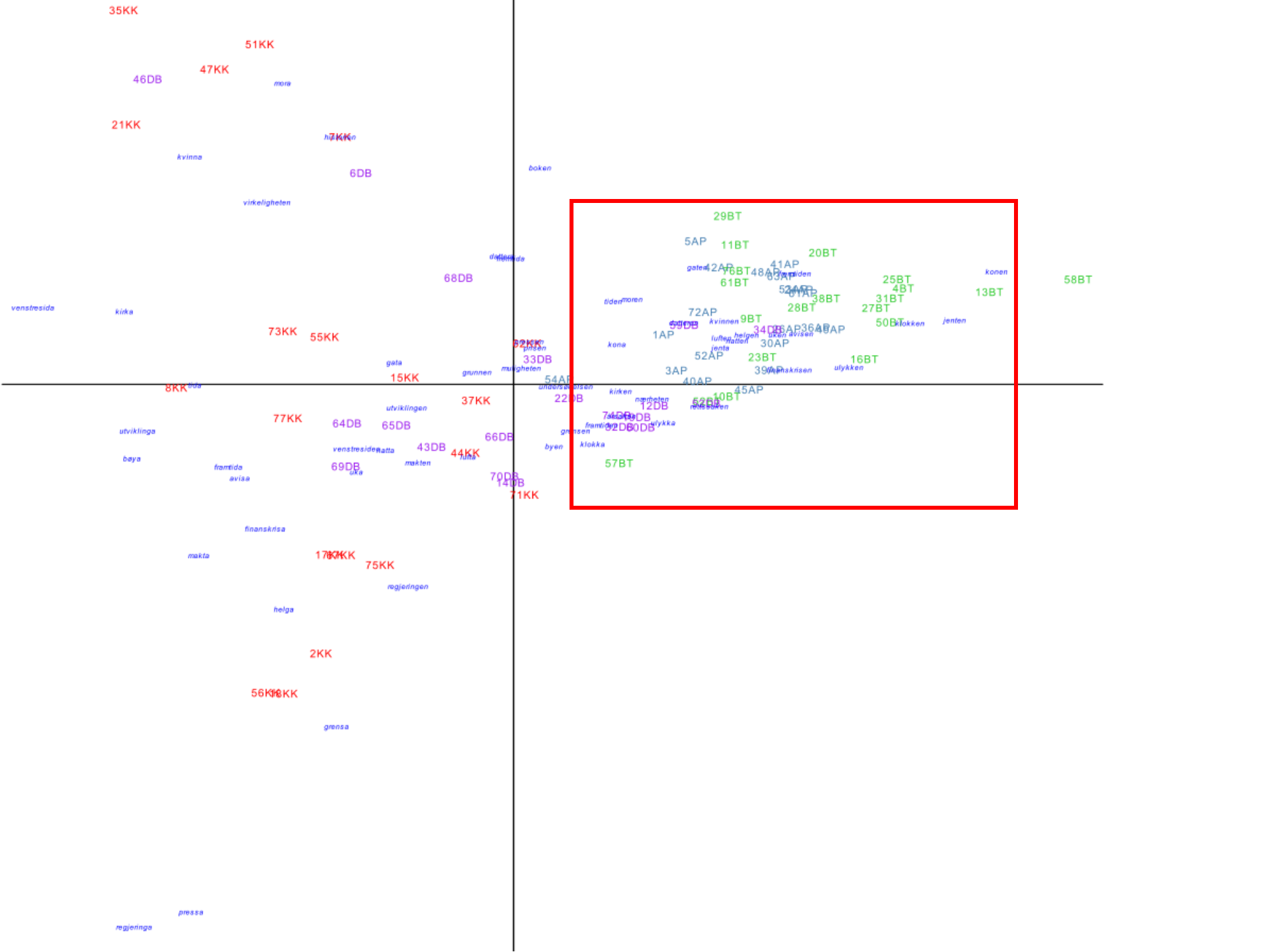
De minst spesielle, mest utbredte formene
havner nær midten.

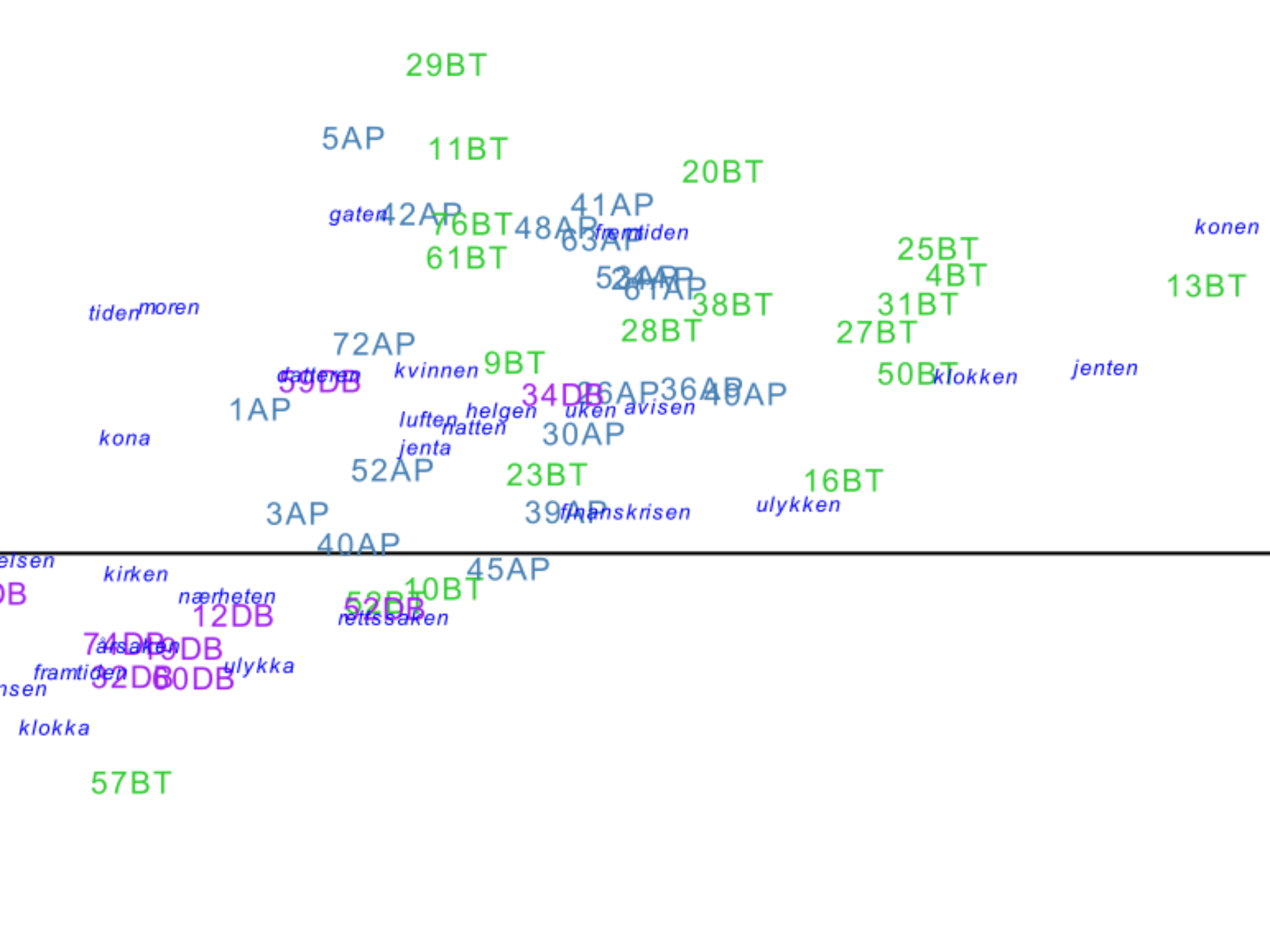

Utsnitt av bokmålets rom:

Fordelingen av felleskjønnsord i bestemt form entall

29BT

5AP

11BT

20BT

gaten

42AP

76BT

48AP

41AP

framtiden

61BT

63AP

52AP

61AP

38BT

25BT

4BT

31BT

27BT

50BT

klokken

konen

13BT

tiden

moren

72AP

9BT

datteren

kvinnen

34DB

6AP

36AP

48AP

1AP

luften

helgen

uken

avisen

kona

natten

30AP

52AP

23BT

16BT

3AP

39AP

franskrisen

ulykken

40AP

elsen

kirken

45AP

B

nærheten

52DB

10BT

rettssaken

74DB

12DB

årsaken

isen

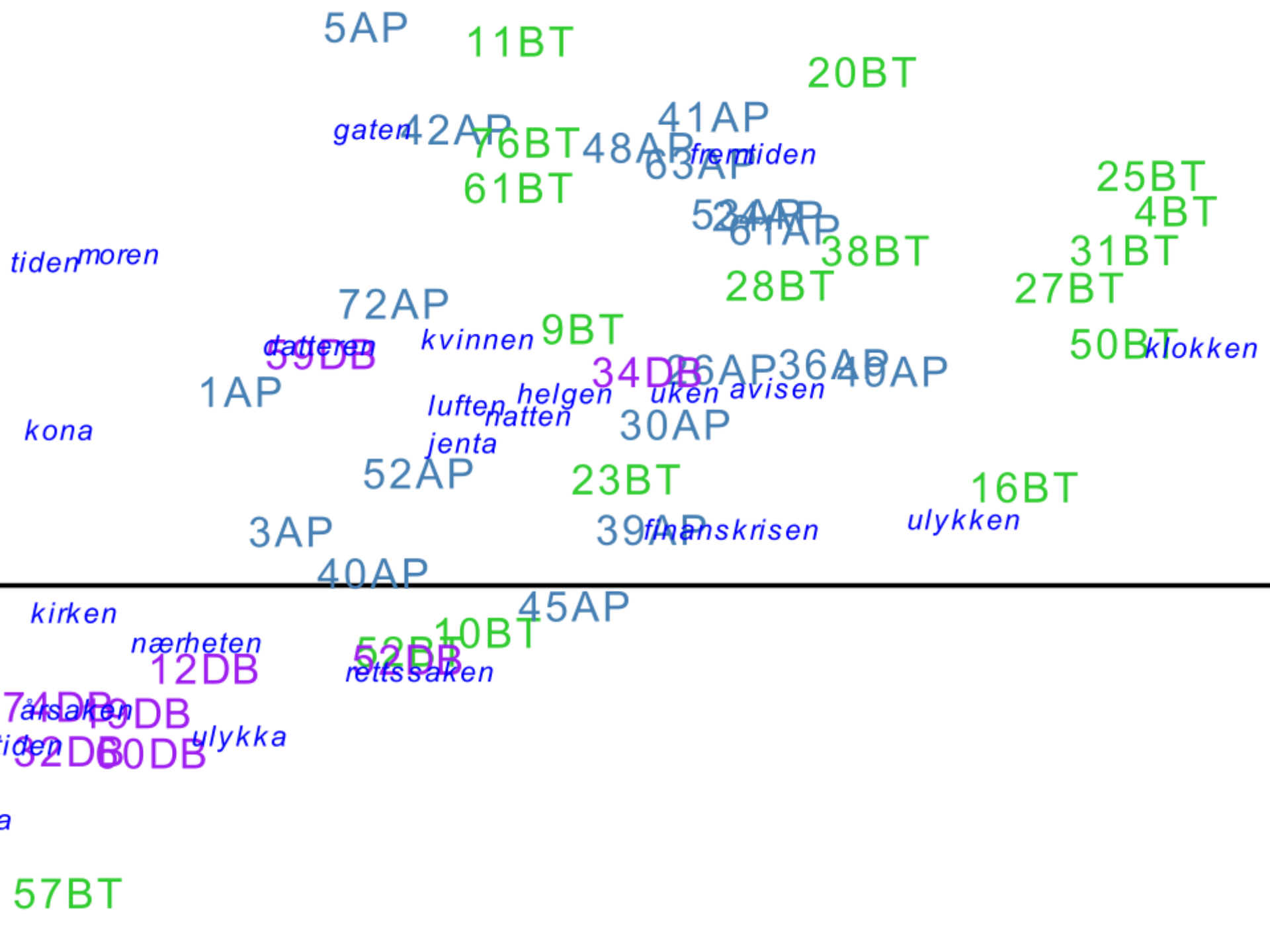
framtiden

92DB

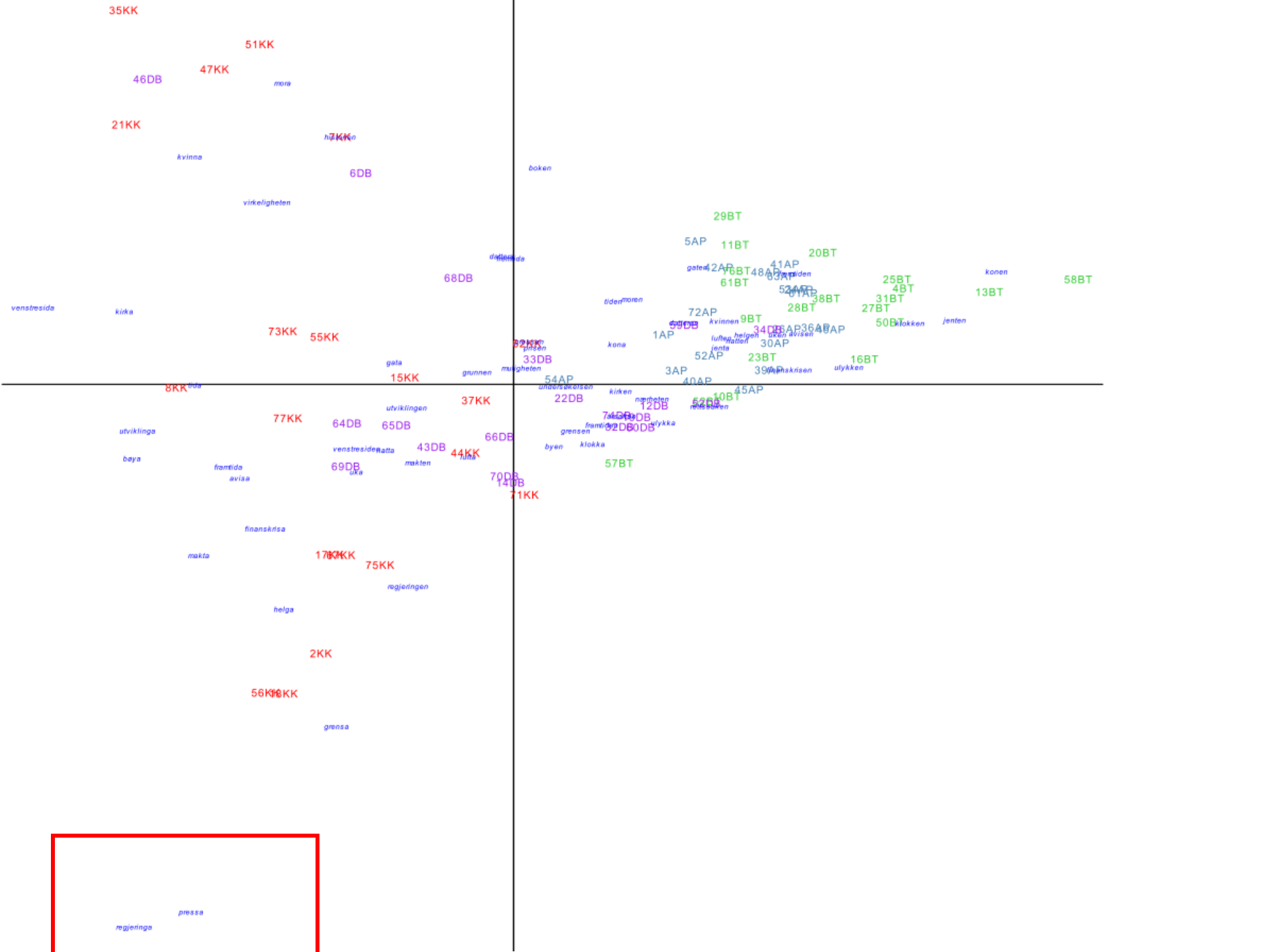
ulykka

klokka

57BT

pressa

regjeringa

rettssaka

35KK

51KK

46DB

47KK

mora

21KK

ävinna

håkan

6DB

virkeligheten

boken

daffarna

68DB

29BT

5AP

11BT

20BT

2AP

7BT

48AP

63AP

41AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

63AP

venstresida

kirka

73KK

55KK

gala

15KK

grunnen

mak

33DB

heten

54AP

22DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

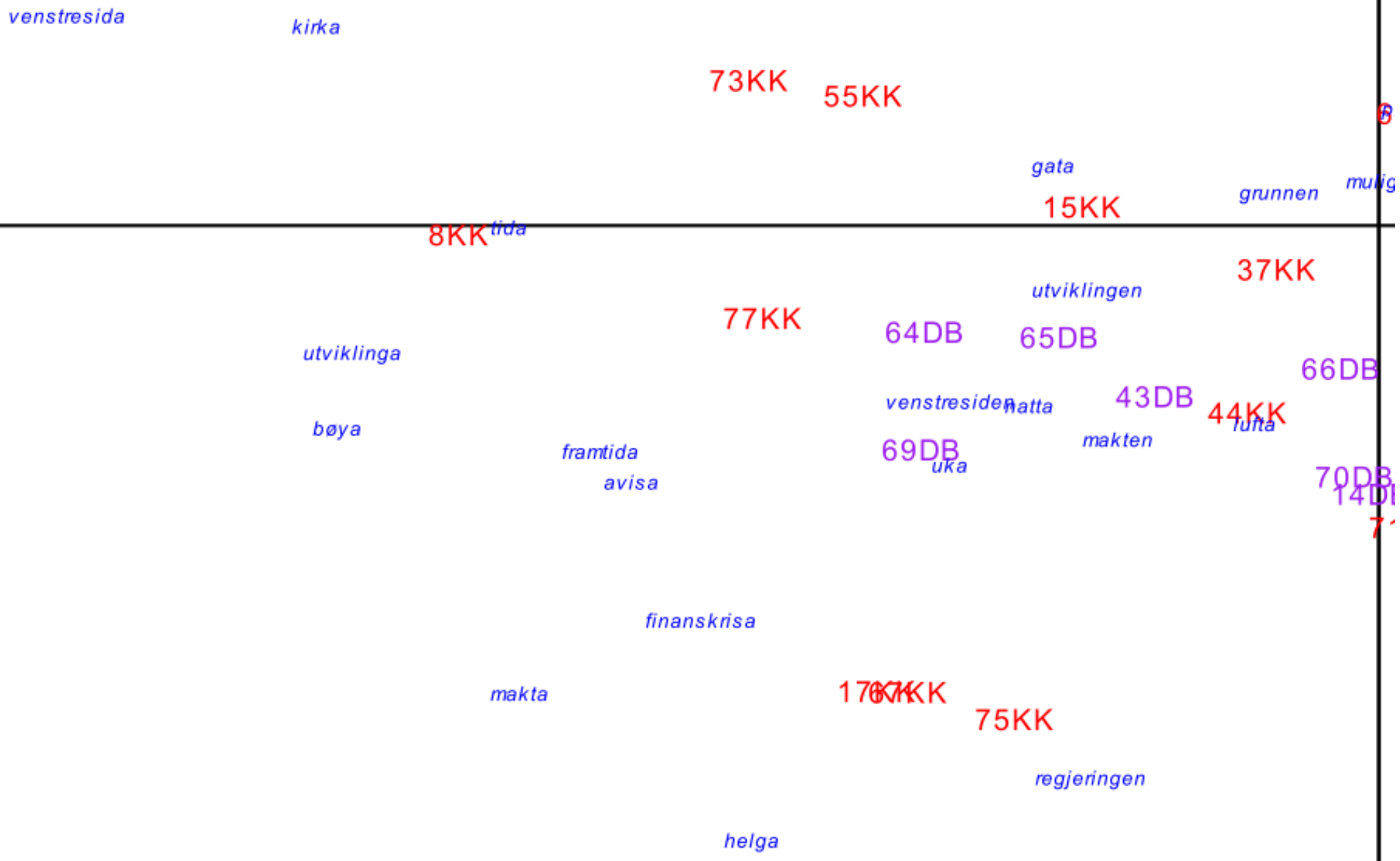
74DB

74DB

74DB

74DB

74DB

venstresida

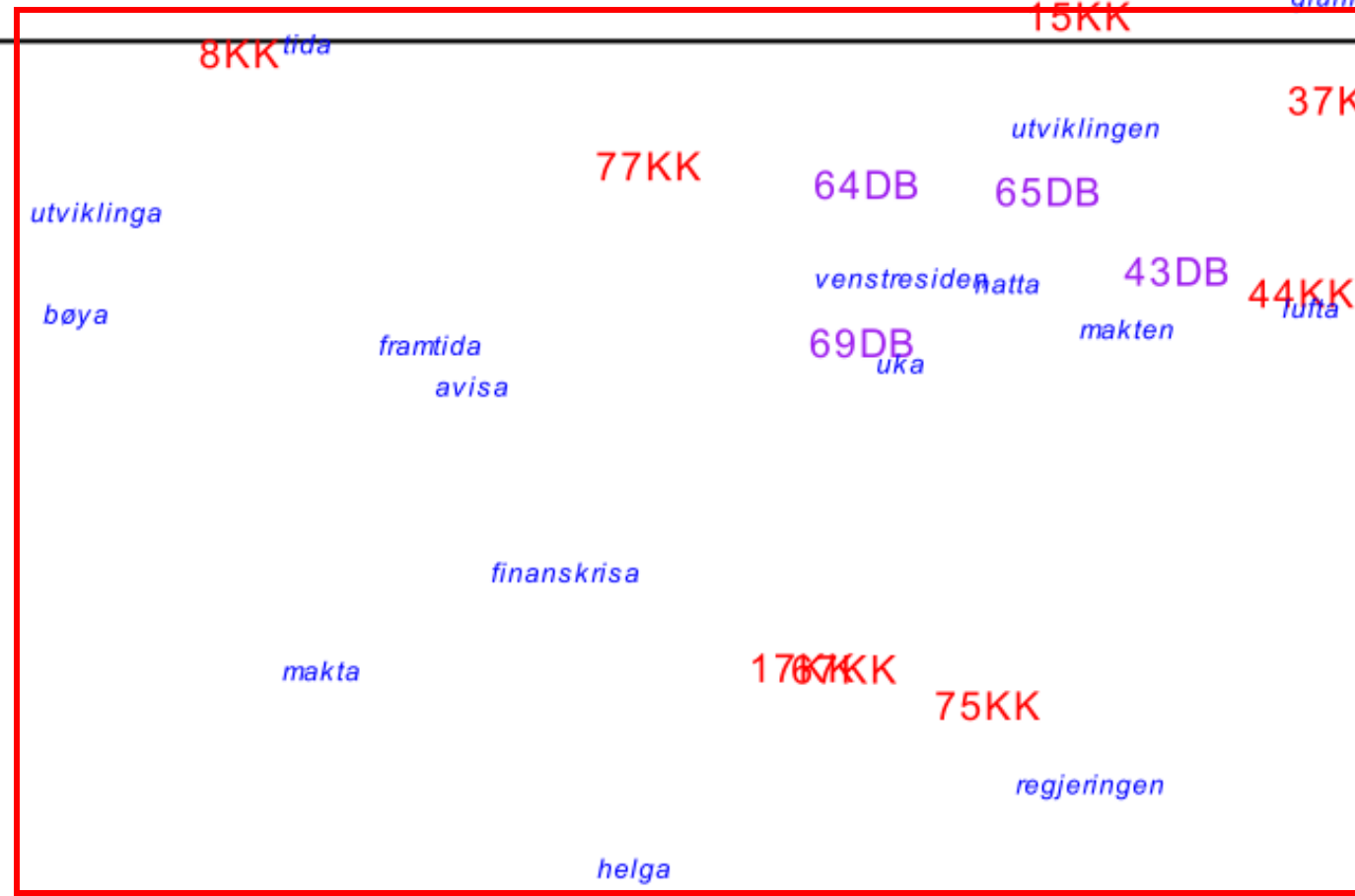
kirka

73KK 55KK

gata

grunnen

mulig

8KK tida

15KK

37KK

utviklinga

77KK

64DB

65DB

utviklingen

bøya

framtida
avisa

venstresiden
makta

43DB

44KK

makten

69DB
uka

lufta

66DB

finanskrisa

70DB
14DB

71

makta

170KK

75KK

regjeringen

helga

8KK *tida*

10KK

37K

utviklingen

77KK

64DB

65DB

utviklinga

venstresiden

43DB

44KK

bøya

natta

makten

lufta

framtida

69DB

uka

avisa

finanskrisa

makta

170KK

75KK

regjeringen

helga

historia

boka

35KK

51KK

46DB

47KK

mora

21KK

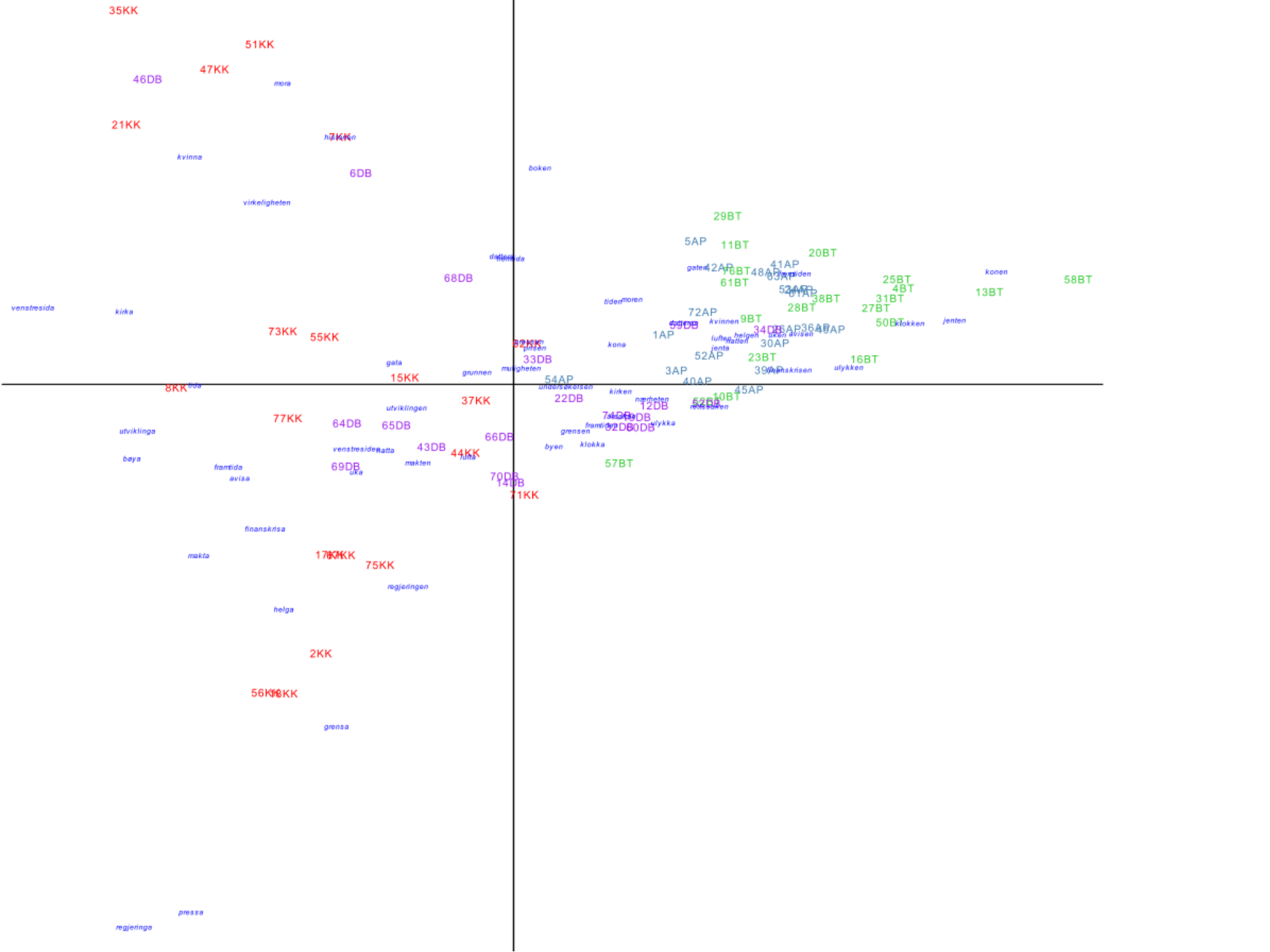
~~historien~~
7KK

kvinna

6DB

verkligheten

Utsnitt av nynorskens rom:

Fordelingen av visse verbformer,
f.eks. infinitiv og presens

sagde

84DT 53SO 43SO
koma 45SO

108SO

4BT 17SO

91NT

fortelja
lesa betala

84BT 26KK 49DT

67SO

verta

nytta laga
spela

7BT

setja vera
94SO 52SO

74DT 12DT

31SO

gjera

92SO

51SO

82SO

arbeida

byggja

leva

38KK

65KK

kjopa
stafa skapa

utvikla

auka

110SO

23BT

skrifa
njarfa
hafa

reduera
starka seia

driva
teknika

76DT

115NT
83SO

komma

vurdera

fora leggja
visa venta

velja
koyra
84KK

reisa

40KK

sagde

84DT 53SO 43SO
koma 45SO

108SO

4BT 17SO

91NT

fortelja betala
lesa

84BT 26KK
49DT

67SO

verta

7BT

setja vera
99SO 52SO

nyta laga
spela

74DT 12DT

31SO

gjera

92SO

51SO 82SO

arbeida

byggja

leva

38KK

65KK

kjopa skapa
stafa

auka 110SO

23BT

skrivja utvikla
njarpa
reduera
driva teknika
komma
vurdera
fora leggja
visa venta

76DT

115NT
83SO

velja
64KK

reisa

40KK

skriva
hjelpa
driva
komma
føra
visa
bruka
prøva
læra
tenkja
vita
vurdera
finna
snakka
kunna
halda
stilla
jobba
sikra
høyra
satsa
leggja
venta
redusera
seia
utvikla

arbeide

95HD

62HD

54HD

reise
hjelp
vurdere
høyre
vente
sikre

78BT

nytte

satse
prøve
stille

betale
redusere
hånde

33BT

jobbe
81BT

drive
finne
kjøpe
utvikle
81KK

98NT

93DT

bruke
byggje

55HD

11HD

spele

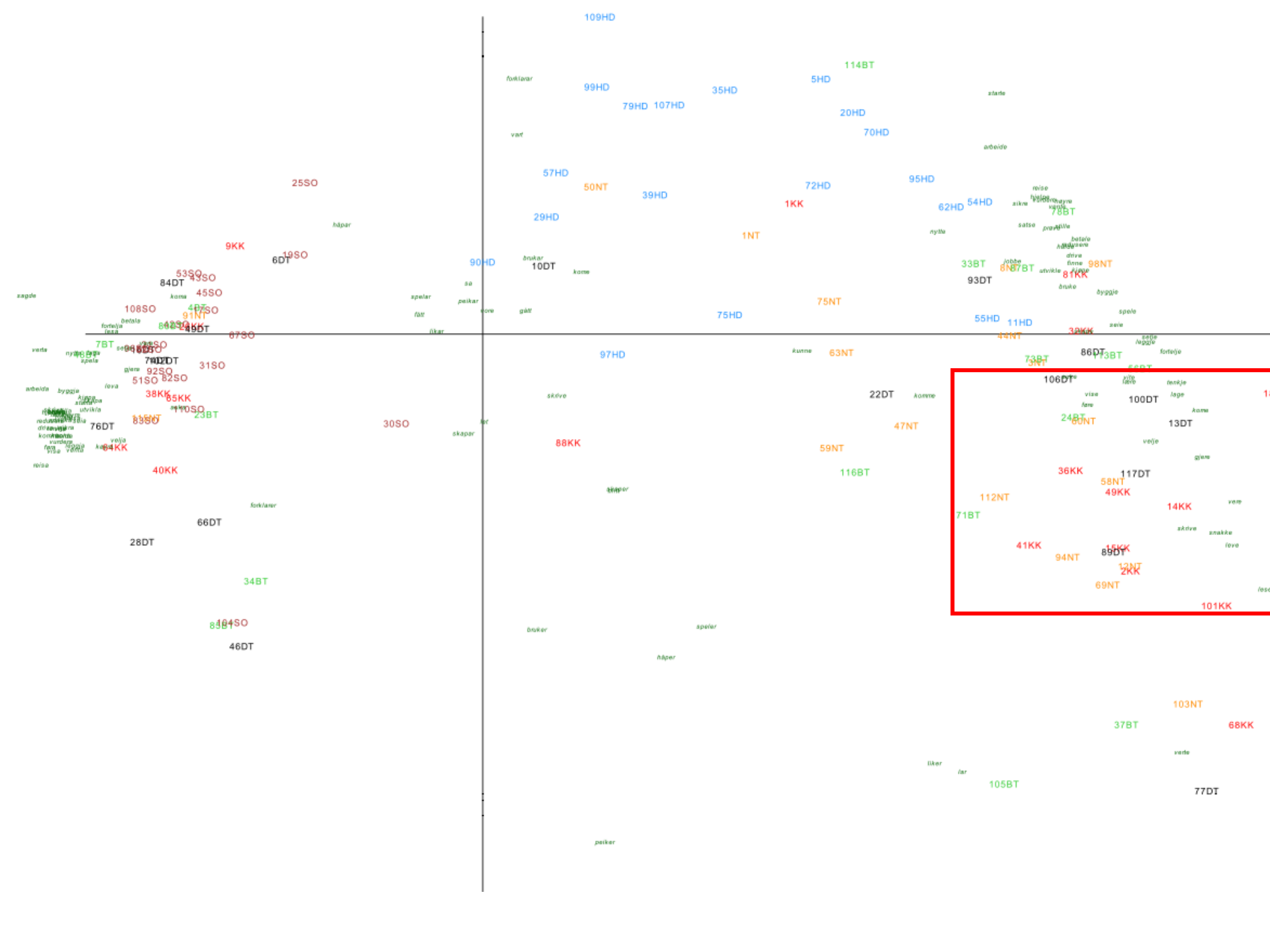
seie

44NT

32KK

skade

etate

106DT

syke

vite
lære

tenkje

18

vise

100DT

lage

føre

kome

24BT

60NT

13DT

velje

gjere

36KK

117DT

58NT

49KK

112NT

vere

14KK

skrive

snakke

leve

41KK

15KK

89DT

94NT

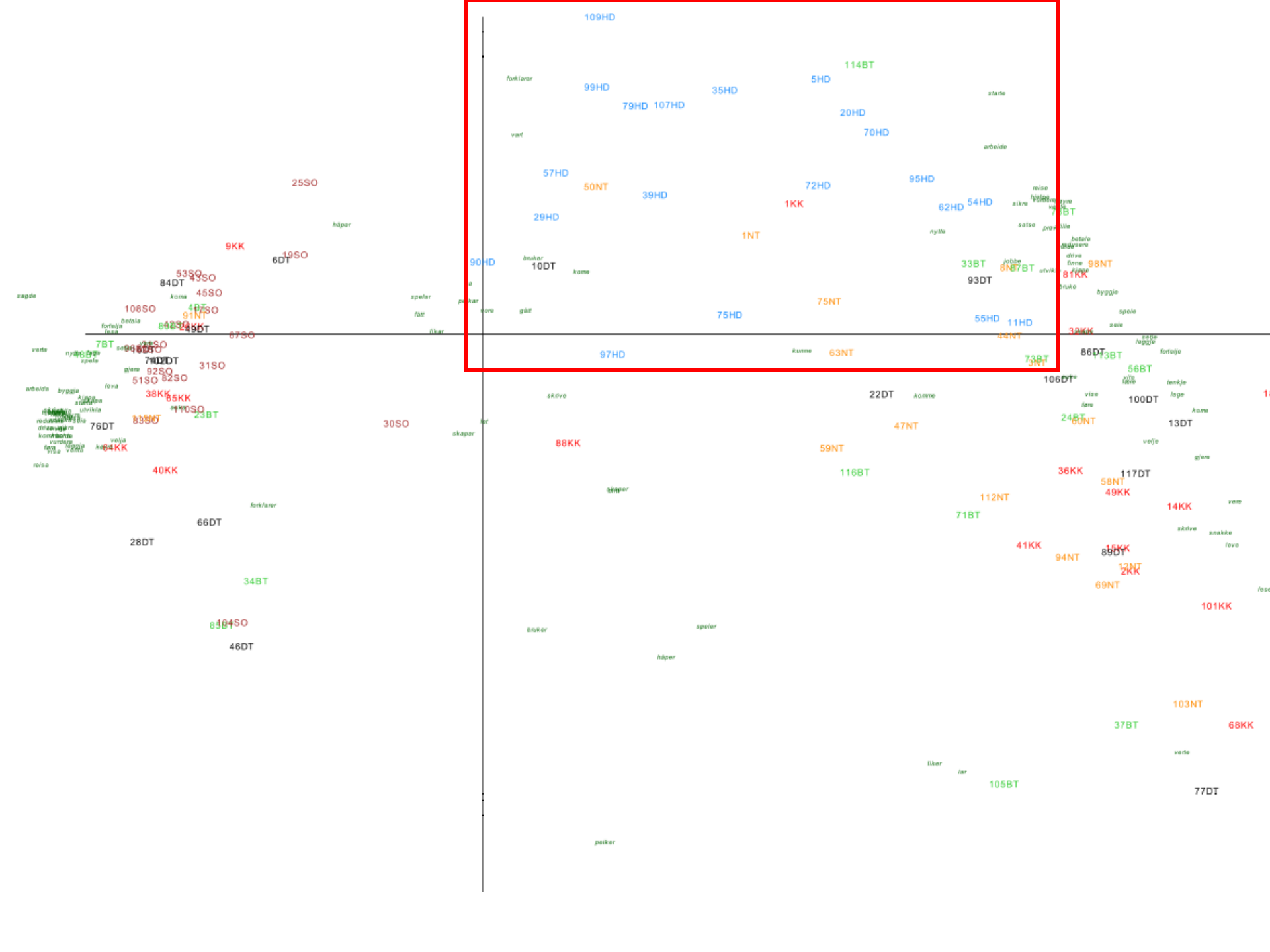
12NT

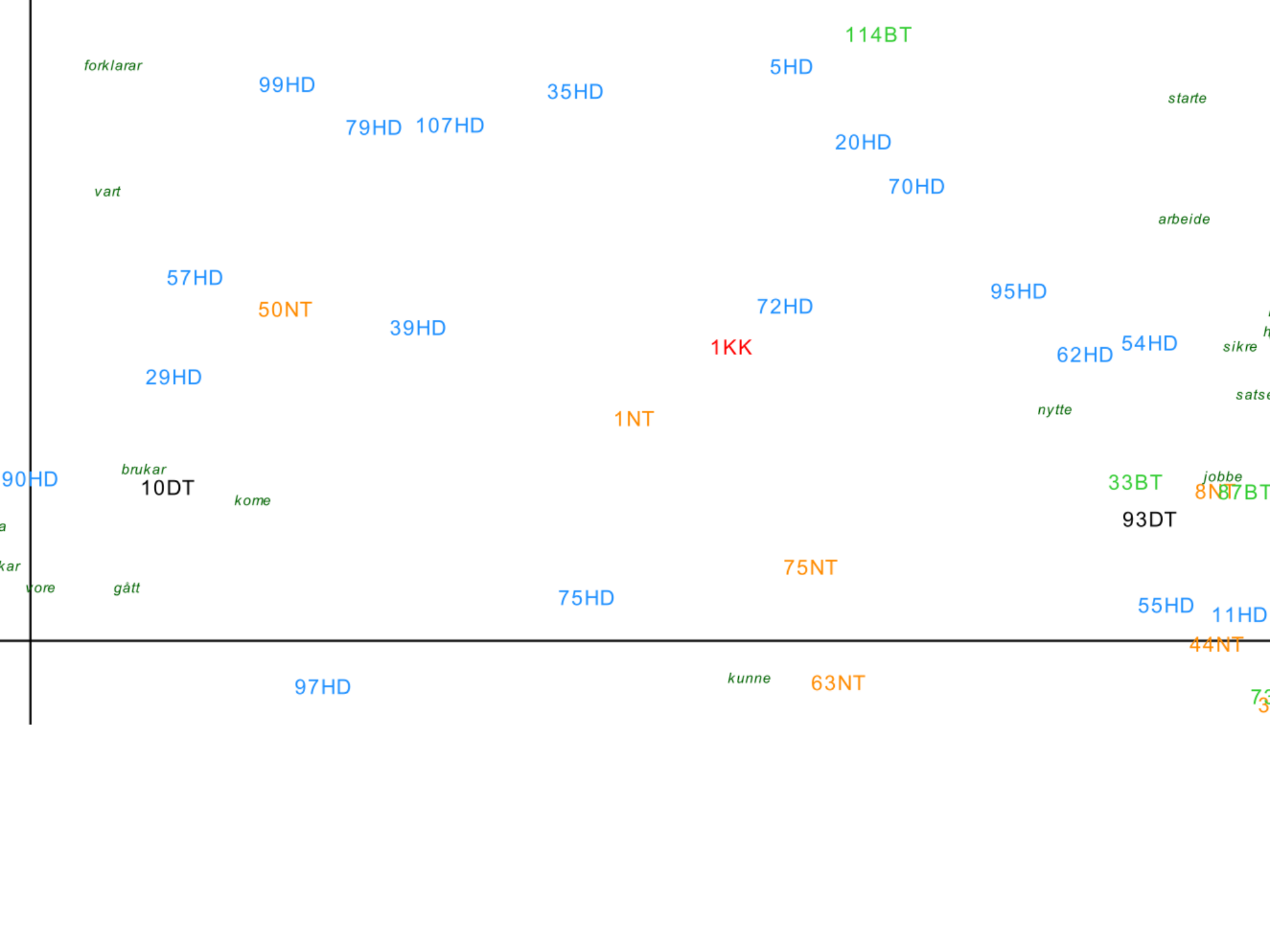
2KK

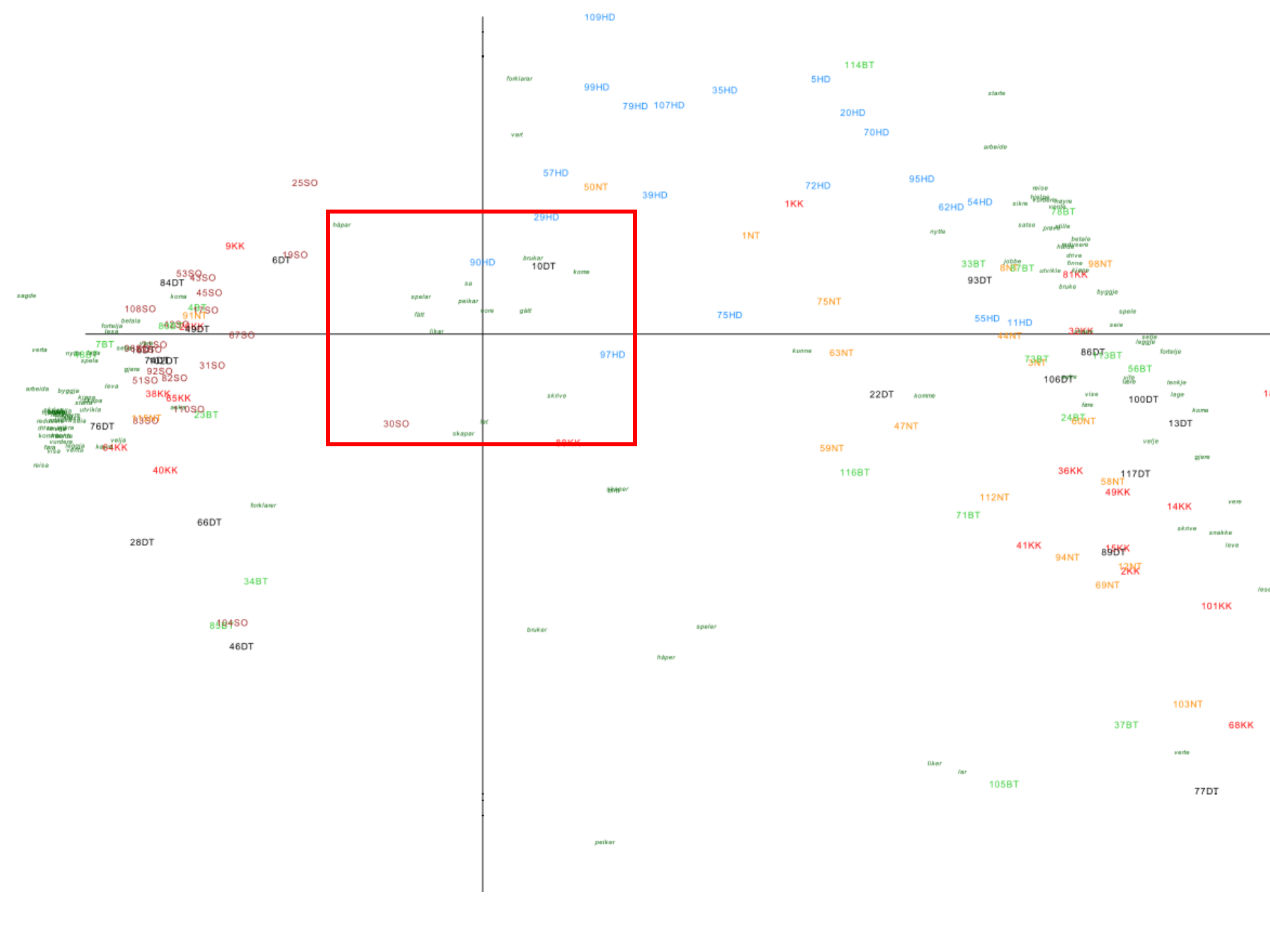
71BT

69NT

lese

håpar

90HD

brukar

10DT

kome

sa

spelar

peikar

fått

vore

gått

likar

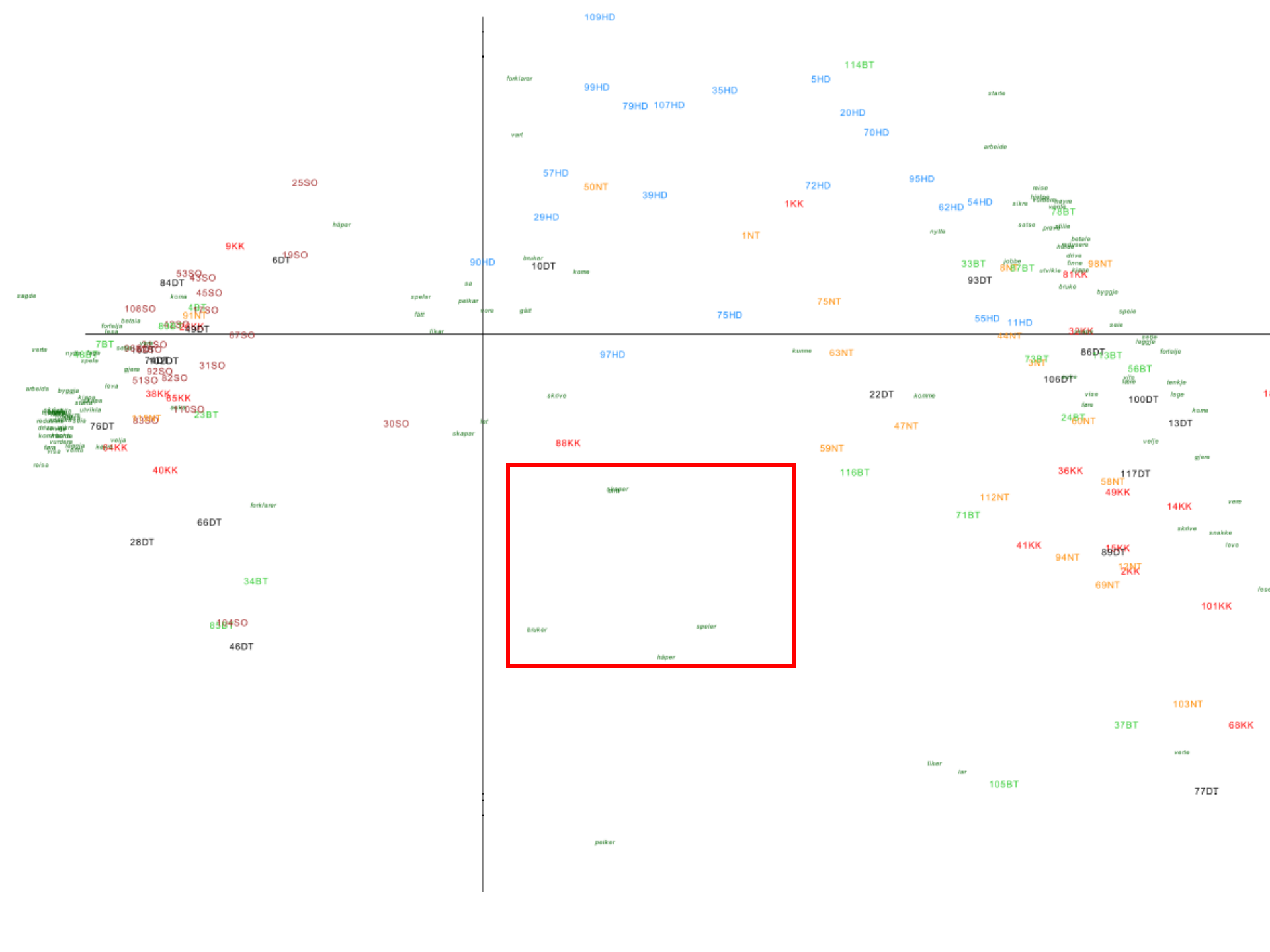
97HD

skrive

30SO

let

skapar

skaper

bruker

speler

håper

blei

Konklusjon

- Materialet og den foreløpige bearbeidelsen i pilotstudien er for lite til å gi grunnlag for vidtfavnende konklusjoner om norsk.
- Men pilotstudien viser at metoden kan avdekke interessante mønstre.
- Studien motiverer at vi søker å skjerpe metoden ytterligere og går videre med den til større og mer representative tekstsamlinger.
- Vi tror at dette kan gi en oversikt over de operative skriftspråksnormene i norsk som vi hittil har manglet.